

PROBLEM PRZEMOCY WOBEC KOBIEŃ W RODZINIE – STUDIUM PRAWNOKRYMINOLOGICZNE

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie problemu przemocy wobec kobiet, ofiar przemocy domowej poprzez wyjaśnienie ogólnych aspektów dotyczących przemocy w rodzinie, dokładne scharakteryzowanie rodzajów przemocy, psychiki kobiety dotkniętej problemem przemocy w rodzinie oraz ukazanie zarysu przeciwdziałania wobec tego rodzaju przemocy w ujęciu prawnym.

I. Ogólne uwagi dotyczące przemocy w rodzinie

Dla dokładnego przedstawienia oraz zrozumienia problemu przemocy w rodzinie (nazywanej także „przemocą domową”¹), której ofiarą jest kobieta, na samym początku należy określić co oznacza i czym charakteryzuje się przemoc domowa, gdyż tylko precyzyjne wyjaśnienie tego pojęcia pozwala na odróżnienie aktu przemocy od innego rodzajowo podobnego zachowania, co umożliwi odpowiednio określenie stopnia natężenia tego zjawiska². Przemoc domową w literaturze przedmiotu definiuje się jako „zamierzone działania bądź rażące zaniedbania dokonywane przez jednego z członków rodziny przeciwko pozostałym, wykorzystujące istniejącą lub stworzoną przez okoliczności przewagę sił bądź władzy i powodujące u ich ofiar szkody lub cierpienie, naruszające ich prawa i dobra osobiste, a w szczególności ich życie bądź zdrowie, zarówno fizyczne jak i psychiczne”³. Co więcej, ten rodzaj przemocy posiada również definicję legalną, która zawarta jest w art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie⁴ [dalej: u.p.p.r.], który określa przemoc w rodzinie jako „(...) jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób [członków rodziny] (...), w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym

¹ M. Cabalski, *Przemoc stosowana przez kobiety. Studium kryminologiczne*, Kraków 2014, s. 310.

² S. D. Herzberger, *Przemoc domowa. Perspektywa psychologii społecznej*, Warszawa 2002, s. 16.

³ M. Cabalski, op. cit., s. 311.

⁴ Ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2005 Nr 180 poz. 1493), źródło [online]: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsSevlet?id=WDU20051801493>, dostęp 19.11.2016r.

seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.(...)”⁵.

Analizując powyżej przywołane definicje, należy dojść do wniosku, że aby mówić o przemoc domowej, muszą wystąpić cztery elementy sytuacyjne: działania bądź rażące zaniedbania, intencjonalność w zachowaniu osoby stosującej przemoc w rodzinie, wykorzystanie stworzonej bądź istniejącej już przewagi władzy lub sił oraz wywołanie u ofiary przemocy cierpienia lub szkód, które naruszają jej prawa i dobra osobiste⁶.

Pierwszy z wymienionych powyżej elementów w literaturze przedmiotu postrzegany jest jako powtarzające się albo też jednorazowe akty stosowania presji psychicznej w sposób uporczywy bądź też jako użycie siły fizycznej, które w rezultacie powoduje poczucie nękania domownika będącego ofiarą tej przemocy. Zaniedbania zaś, klasyfikowane są jako zaniechania w dokonywaniu czynności, do których sprawca przemocy został zobowiązany (jak np. pielęgnowanie chorej małżonki). Co ważne, zachowanie takie, uznawane jest za niezgodne z zasadami współżycia społecznego.

Intencjonalność poczynań sprawcy przemocy objawia się w postaci chęci pozyskania przez niego możliwości kontroli, podporządkowania bądź też karcenia swojej ofiary, dlatego rzeczona intencjonalność posiada przymiot umyślności w znaczeniu prawnokarnym⁷, w związku z czym jest ona definiowana jest jako umyślne podejmowane czynności przez sprawcę wobec osoby najbliższej (ofiary przemocy) w celu świadomego jej skrzywdzenia⁸.

Trzeci element wchodzący w skład aktu przemocy dotyczy wykorzystania przewagi władzy bądź siły. W takiej sytuacji, zawsze na początku należy porównać i zbadać proporcję i charakter zależności sił występujących pomiędzy ofiarą a sprawcą przemocy domowej, gdyż o użyciu przemocy w rodzinie decyduje zwykle jedynie zauważalna nierównowaga w rozkładzie sił pomiędzy uczestnikami takiego zdarzenia, tak więc jest to sytuacja, w której wyraźnie słabsza ofiara nie posiada przewagi nad znacznie silniejszym napastnikiem⁹.

Ostatni z wymienionych, lecz w żaden sposób nie mniej ważny element aktu przemocy, który w skrócie można określić jako spowodowanie u ofiar przemocy całego szeregu dolegliwości przez sprawcę, kreuje obowiązek niezbędnego ustalenia czy jego działania wywołały szkody w zdrowiu psychicznym bądź fizycznym ofiary oraz czy powstało u niej poczucie strachu, lęku, bólu bądź co

⁵ Ibidem.

⁶ Idem, *Przemoc stosowana...*, op. cit., s. 311.

⁷ M. Cabalski, *Przemoc stosowana przez kobiety. Studium kryminologiczne*, Kraków 2014, s. 311.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem.

najmniej uczucie skrzywdzenia. W przypadku przemocy domowej, najczęściej naruszanymi dobrami domownika są jego prawa do szacunku, nietykalności cielesnej, zdrowia czy też godności poprzez np. zabieranie lub niszczenie przedmiotów będących własnością ofiary, utrudnianie korzystania ze wspólnego mieszkania, wyzywanie jak również poniżanie. Tego rodzaju naruszenia zazwyczaj powodują powstanie poczucia niebezpieczeństwa utraty zdrowia lub życia bądź też polegają na poniżeniu godności bądź integralności cielesnej ofiary, a w skrajnych przypadkach, takie zachowanie sprawcy przemocy, może objawiać się również atakiem na swobodę dysponowania własnym ciałem w kontaktach seksualnych¹⁰.

Przedstawione powyżej rozważania na temat przemocy stosowanej w rodzinie, posiadają wymiar ogólny. W tym miejscu, należy zwrócić także uwagę na definicję przemocy wobec kobiet w rodzinie reprezentowaną przez AMNESTY INTERNATIONAL SEKCJA POLSKA¹¹, która określając czym jest przemoc wobec kobiet w ogólności, przemoc domową traktuje jako jeden z poziomów przemocy wobec kobiet. Przy wykorzystaniu metody wyliczenia pewnych zachowań, które kwalifikują się jako przejawy istnienia przemocy wobec kobiet w rodzinie, wskazuje m.in.: maltretowanie kobiet przez ich partnerów, molestowanie dziewczynek, gwałt małżeński, ale także naruszenie praw kobiet, które wykonują pracę w domu jak np. brutalność fizyczna i wykorzystanie seksualne kobiety pracującej jako pomoc domowa¹².

Należy zwrócić szczególną uwagę na to, iż w zależności od całego katalogu cech posiadanych przez ofiarę, rolę jaką odgrywa w danej rodzinie (czy ofiarą jest np. ojciec, dziecko czy też matka) jak też płęć osoby dotkniętej przemocą w rodzinie, charakter przemocy domowej będzie w pewnym stopniu odbiegał od ogólnego jej opisu. Przemoc domowa stosowana wobec kobiet jest tego doskonałym przykładem.

II. Rodzaje oraz wpływ przemocy domowej na psychikę kobiety jako jej ofiary

W literaturze przedmiotu podkreśla się, że przemoc wobec kobiet jest zjawiskiem posiadającym bogatą genezę historyczną, gdyż stanowi ona w stosunkach pomiędzy kobietami i mężczyznami historyczny przejaw nierówności sił, która doprowadziła do dyskryminowania oraz zdominowania ko-

¹⁰ Ibidem.

¹¹ AMNESTY INTERNATIONAL SEKCJA POLSKA – polska struktura międzynarodowej organizacji pozarządowej powstałej w listopadzie 1960r. w Wielkiej Brytanii. Głównym celem organizacji jest zapobieganie naruszeniom praw człowieka przy wykorzystaniu wszelkich pokojowych inicjatyw obywatelskich. Sekcja w Polsce istnieje od połowy lat 70 XX wieku.

¹² Źródło [online]: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ERDAIRzRJIJ:https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/02/przemoc_wobec_kobiet_w_rodzinie_i_relacjach_intymnych_2006.pdf+&cd=2&hl=pl&ct=clnk&gl=pl, dostęp 23.06.2017r.

biet przez mężczyzn, zwłaszcza w relacjach domowych. Źródeł omawianej przemocy można doszukiwać się już w czasach starożytnych, gdzie wśród społeczeństwa panowało ogólne przyzwolenie na stosowanie prawa fizycznego karcenia żony i dzieci przez męża, a zachowanie odwrotne do powyżej opisanego, uznawano za „czyn ordynarny”. Co więcej, na kartach historii zapisało się także wiele przypadków legalizacji tego rodzaju zachowania, a mianowicie mowa tutaj o powstałym w Ameryce Północnej (dokładnie w II połowie XIX wieku) przywileju mężczyzny, polegającym na możliwości bicia swojej żony przez męża laską bądź kijem, ciągnięcia jej za włosy, a także kopaniu jej oraz pluciu żonie prosto w twarz. W doktrynie podkreśla się, że tak drastyczne uregulowania dotyczące traktowania kobiet w rodzinie, były efektem tego, że tworzone były one głównie przez mężczyzn¹³.

Współcześnie, problem przemocy w rodzinie wobec kobiet jest coraz częściej poruszany i co więcej, stanowi on przedmiot zainteresowania coraz szerszego grona ekspertów w tej dziedzinie, którzy dokonując jego ścisłej analizy, dokonali podziału przemocy domowej wobec kobiet na pięć form, które najczęściej występują w praktyce.

Pierwszym wyodrębnionym w literaturze przedmiotu rodzajem przemocy domowej wobec kobiet jest przemoc fizyczna. Definiowana jest ona jako każde agresywne zachowanie, które skierowane jest przeciwko ciału kobiety jako ofiary przemocy, które może doprowadzić do odczuwania przez nią bólu, a także może wywołać fizyczne obrażenia¹⁴ takie jak np. rany, stłuczenia, złamania, sińce, zadrapania czy otarcia skóry. Do katalogu czynności kwalifikujących się jako przemoc fizyczna należą m.in. uderzenie kobiety pięścią, kopnięcie jej, bezpośredni atak z użyciem, kija, noża bądź też innej broni, ale także gryzienie, przypalanie papierosem skóry kobiety bądź wiązanie jej nóg i rąk. Nieco rzadziej pojawiającymi się w praktyce aktami przemocy fizycznej są celowe poparzenia czy też oblewanie kobiety substancjami żrącymi. Jednakże należy także zwrócić uwagę na to, że formy przemocy fizycznej, mogą także objawiać się w sposób bezśladowy jak np. policzkowanie, popychanie, opluwanie, szarpanie kobiety za włosy czy też celowe stwarzanie sytuacji zagrożenia życia bądź zdrowia kobiety (np. jazda samochodem z nadmierną prędkością po śliskiej nawierzchni)¹⁵.

¹³ Źródło [online]: <http://www.ekologiasztuka.pl/txt/zachorowska2.rtf>, dostęp 23.06.2017r.

¹⁴ A. Jabłońska – Chmielewska, M. Członkowska, *Przemoc w stosunku do kobiet (na podstawie materiałów Klubu Demokratycznej Unii Kobiet)* [w:] *Przemoc i agresja jako zjawiska społeczne*, red. M. Binczyckiej – Anholcer, Warszawa 2003, s. 306.

¹⁵ Ibidem, s. 128.

Przemoc psychiczna, jako druga najczęściej występująca forma przemocy w rodzinie wobec kobiety, określana jest jako działanie, które finalnie ma doprowadzić do uzależnienia kobiety od agresora¹⁶. Stanowi ona najmniej widoczną formę przemocy, w związku z czym jest ona najtrudniejsza do wyrycia, a także do udowodnienia¹⁷. Przejawia się na wiele różnych sposobów, a lista „psychicznych obrażeń” doznawanych przez kobietę będącą ofiarą przemocy stosowanej przez osoby dla niej bliskie wydaje się być nieograniczona, lecz pomimo tego do najczęstszych przejawów przemocy psychicznej należą: ataki słowne, wyzwiska, szantaż emocjonalny, groźby, poniżanie, wyśmiewanie, wmawianie kobiecie choroby psychicznej a także jej ciągłe krytykowanie¹⁸. Niestety, często przemoc psychiczna staje się bardziej bolesna niż rany fizyczne, z uwagi na fakt, że systematycznie stosowana przemoc psychiczna doprowadza do odczuwania ciągłego stresu oraz głębokiego stanu lękowego przez kobietę, co w efekcie może prowadzić do obniżenia jej samooceny, do powstania stanów depresyjnych a nawet do popełnienia samobójstwa przez ofiarę¹⁹.

Jako trzecią wyróżnianą w literaturze formą przemocy wobec kobiet w rodzinie jest przemoc ekonomiczna. Polega ona głównie na uniemożliwieniu kobiecie przez sprawcę przemocy dostępu do rodzinnego źródła finansowego, a także pozbawienie kobiety możliwości wykonywania pracy zarobkowej²⁰. Ten rodzaj przemocy, często objawia się zabieraniem pieniędzy kobiecie, uporczywie sprawowaną kontrolą nawet najdrobniejszych wydatków ofiary, wydzielaniu małych kwot, które nie wystarczają na konkretne zakupy czy też polega na zmuszaniu kobiety do pytania się o zgodę na wydanie nawet symbolicznych sum pieniędzy²¹.

Niestety, przestępstwa na tle seksualnym nie są zjawiskami występującymi jedynie w społeczności przestępczej, czego dowodem jest występowanie przemocy seksualnej w rodzinie, której ofiarą najczęściej padają kobiety. W doktrynie podkreśla się, że jako przemoc seksualną postrzega się każdy przejaw wymuszania aktywności seksualnej²². Do form przemocy seksualnej zalicza się: intymne dotykanie oraz stosunek oralny lub analny wbrew woli partnerki, rozbieranie kobiety przy użyciu siły, filmowanie lub fotografowanie stosunku seksualnego (na co kobieta nie wyraża zgody), zmuszanie do oglądania filmów pornograficznych, a także gwałt i gwałt małżeński. Zgwałcenie w małżeństwie

¹⁶ A. Kowalewska, *Przemoc w rodzinie – aspekty psychologiczne* [w:] *Problematyka przemocy w rodzinie. Podstawowe środki prawne ochrony osób pokrzywdzonych*, red. E. Kowalewska – Borys, Warszawa 2012, s. 28.

¹⁷ M. Cabalski..., op. cit., s. 128.

¹⁸ A. Kowalewska..., op. cit., s. 28.

¹⁹ M. Cabalski, op. cit., s. 129.

²⁰ A. Jabłońska – Chmielewska, M. Członkowska, *Przemoc...*, op. cit., s. 306.

²¹ B. Gruszczyńska, *Przemoc wobec kobiet w Polsce. Aspekty prawnokryminologiczne*, Warszawa 2007, s. 23.

²² A. Jabłońska – Chmielewska, M. Członkowska, *Przemoc...*, op. cit., s. 306.

poważnie narusza wolność seksualną kobiety i co więcej, z uwagi na relację jaka występuje pomiędzy żoną a mężem, godzi ono także w prawidłowe funkcjonowanie całej rodziny (jako podstawowej jednostki społecznej), co w konsekwencji może doprowadzić do dysfunkcji stosunków rodziców z dziećmi²³. Z uwagi na powagę tego zjawiska, w polskim porządku prawnym zgwałcenie w małżeństwie stanowi przestępstwo zgwałcenia (co wynika z art. 197 Kodeksu karnego²⁴), które podlega karze sądowej. W doktrynie wyróżnia się trzy zasadnicze formy gwałtu małżeńskiego, a mianowicie: gwałt z pobiciem (charakterystyczny dla agresywnych sprawców), gwałt nieagresywny (definiowany jako zmuszanie do bardzo częstych kontaktów seksualnych) oraz gwałt obsesyjny (objawiający się jako przedmiotowe traktowanie partnerki w trakcie stosunku płciowego oraz zmuszanie żony przez męża do zaspokajania bardzo dotkliwych dla kobiety fantazji erotycznych męża)²⁵.

Bez względu na rodzaj doświadczanej przemocy domowej przez kobietę, zawsze pozostawia ona negatywny ślad, gdyż doświadczanie przemocy, pomimo powstałych szkód fizycznych powoduje także rozległe i trwałe następstwa w psychice i mentalności kobiety²⁶. Konsekwencje psychiczne, które związane są z doświadczaniem przemocy domowej przez kobietę przybierają dotkliwą formę reakcji pourazowych, głównie ze względu na długotrwałe przebywanie w stanie odczuwania silnego stresu oraz bezpośredniego kontaktu w oprawcą²⁷. Zgodnie z głoszonymi teoriami przez psychologów i psychiatrów, samoobronny system każdego człowieka, pod wpływem negatywnych emocji i sytuacji ulega przeciążeniu i w wynaturzonym stanie utrzymuje się jeszcze długo po ustaniu niebezpiecznych i szkodliwych emocji oraz sytuacji²⁸. Taki stan występuje bardzo często u kobiet jako ofiar przemocy domowej. Zazwyczaj mają one bardzo silne poczucie winy, gdyż uznają, że odpowiadają one za akty przemocy stosowanej wobec nich, bowiem są przekonane, że to właśnie one sprowokowały takie zachowanie sprawcy. Doskonałym przykładem wywołania katastrofalnych skutków przemocy wobec kobiet jest sprawa, która została rozstrzygnięta przez Sąd Apelacyjny w Krakowie Wydział I Cywilny, w której został wydany wyrok z dnia 19 grudnia 2012r. (Sygn. akt: I ACa 1218/12, LEX nr 1315681²⁹). W powyższej sprawie, kobieta jako ofiara gwałtu, przemocy a także gróźb pozbawienia

²³ A. Michalska – Warias, *Zgwałcenie w małżeństwie. Studium prawnokarne i kryminologiczne*, Warszawa 2016, s. 45.

²⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks karny (Dz. U. 1997 nr 88 poz. 553), źródło [online]: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19970880553>, dostęp 20.11.2016r.

²⁵ Idem, *Przemoc stosowana...*, s. 129.

²⁶ A. Gromska, J. Szkurłat, *Przemoc domowa jako problem społeczny* [w:] *Przemoc w rodzinie. Instytucjonalne formy pomocy*, red. M. Orłowska, M. Gościńiewicz, G. Pisarczyk, Toruń 2015, s. 194.

²⁷ Ibidem, s. 96.

²⁸ Ibidem, s. 96.

²⁹ Źródło [online]: http://han.uwm.edu.pl/han/lex3/lex.online.wolterskluwer.pl/WKPLOnline/index.rpc;jsessionid=6A87C2A2A0FF11EA7618540F0A79BA94?#content.rpc--ASK--nro=521409377&wersja=0&=&fullTextQuery.query=wyrok+S%25C4%2585du+Rejonowego+w+J%25C4%2599drzejowie+z+dnia+3+kwietnia+2009+roku+w+sprawie+I+K+43%252F07&reqId=1498228290292_1651711684&class=CONTENT&loc=4&full=1&hd=5, dostęp 23.06.2017r.

życia, poniosła najwyższą cenę, a mianowicie cenę własnego życia, gdyż obciążenie psychiczne, którego doznała na skutek silnej agresji ze strony sprawcy, spowodowało jej przedwczesną śmierć. Co więcej, kobiety jako ofiary przemocy, charakteryzują się głęboką nieufnością wobec innych osób, niską samooceną, są uzależnione od poczynań innych, posiadają dolegliwości psychosomatyczne, lęki, obniżony nastrój, a także zmagają się z depresją³⁰.

Tak ciężka sytuacja kobiet dotkniętych problemem przemocy w rodzinie, często w ich mniemaniu jest nie do naprawienia, gdyż nie widzą one żadnych perspektyw poprawy warunków swojego życia, z powodu bardzo nadszarpniętej odporności psychicznej, dlatego tak ważne jest objęcie ochroną prawną kobiet jako ofiar przemocy domowej.

III. Krótki zarys przeciwdziałania przemocy domowej wobec kobiet w ujęciu prawnym

Głównym aktem prawnym w Polsce rozkładającym „parasol ochronny” nad kobietami, które doświadczają przemocy we własnej rodzinie jest przywoływana już wcześniej ustawa z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Stanowi ona ważny instrument w zwalczaniu przemocy w rodzinie, gdyż ta ustawa kreuje kilka kluczowych metod przeciwdziałania przemocy w domowej, którymi są m.in. odizolowanie kobiety od sprawcy przemocy czy też współpraca licznych podmiotów z zakresu wymaganej w takiej sprawie specjalizacji, jak np. ośrodki terapeutyczne³¹. Jednakże ogromne znaczenie w przeciwdziałaniu przemocy wobec kobiet w rodzinie ma interdyscyplinarna działalność organów ścigania, wymiaru sprawiedliwości oraz innych instytucji, która efektywnie wpływa na stopniowe zmniejszanie się omawianego zjawiska w praktyce. Zespoły interdyscyplinarne, powołane na podstawie art. 9a u.p.p.r. składają się z przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, Policji, ochrony zdrowia, oświaty, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, organizacji pozarządowych, ale także z kuratorów sądowych, prokuratorów oraz innych podmiotów aniżeli powyżej wskazane (art. 9a ust. 3,4,5 u.p.p.r.)³². Ich zadaniem jest realizowanie wspólnych działań przeciwdziałających przemocy w rodzinie (w tym także przemocy wobec kobiet) w ramach swoich obowiązków służbowych czy też zawodowych³³.

Co ważne, kobietom dotkniętym przemocą domową, na podstawie przywoływanej ustawy, udziela się bezpłatnej pomocy w zakresie: poradnictwa medycznego, prawnego, psychologicznego,

³⁰ A. Gromska, J. Szkurłat, *Przemoc domowa jako problem społeczny* [w:] *Przemoc w rodzinie. Instytucjonalne formy pomocy*, red. M. Orłowska, M. Gościńiewicz, G. Pisarczyk, Toruń 2015, s. 194.

³¹ *Ibidem*, s. 101.

³² Ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2005 Nr 180 poz. 1493), źródło [online]: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20051801493>, dostęp 19.11.2016r.

³³ *Ibidem*, s. 104.

zawodowego, socjalnego oraz rodzinnego (art. 3 ust 1 pkt 1 u.p.p.r.). Co więcej, udziela się także ochrony przed domownikami stosującymi wobec niej przemoc poprzez zapewnienie bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie czy też pomocy w uzyskaniu mieszkania (jeśli kobieta – ofiara przemocy nie posiada tytułu prawnego do zajmowanego wraz ze sprawcą lokalu). Istotnym aspektem w przypadku przemocy fizycznej jest również zapewnienie kobiecie dostępu do badań lekarskich, przeprowadzanych w celu ustalenia przyczyn oraz rodzaju uszkodzeń ciała, a także wydanie stosowanego zaświadczenia lekarskiego dotyczącego zaistniałej sytuacji (art. 3 ust.1 pkt 5 u.p.p.r.).

Kluczowe również znaczenie w zwalczaniu tego rodzaju przemocy ma podejmowanie wielu działań, nie tylko w stosunku do kobiet, które są ofiarami przemocy, ale także wobec jej sprawców. Działania te mogą polegać na stosowaniu środków, które mają zapobiec kontaktowaniu się z kobietami pokrzywdzonymi czy też na oddziaływaniach korekcyjno – edukacyjnych, o czym stanowi art. 4 u.p.p.r.³⁴. Co więcej, nieocenione znaczenie mają również działania podjęte wobec całej rodziny dotkniętej przemocą domową, takich jak: prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (głównie działania edukacyjne) w ramach gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, które to służy wzmocnieniu opiekuńczo – wychowawczych kompetencji rodziców, realizowanie programów udzielania specjalistycznej pomocy (zwłaszcza popularyzowaniu metod wychowawczych sprzeciwiających się aktom przemocy) oraz monitorowanie zjawiska przemocy w danej rodzinie³⁵.

Istotną instytucją w polskim porządku prawnym dotyczącym zwalczania przemocy domowej są tzw. „Niebieskie Karty”. Jest to procedura, która obejmuje zespół czynności podejmowanych jak i realizowanych w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w danej rodzinie (w tym przemocy wobec kobiety), a jej prowadzenie nie wymaga zgody samej ofiary przemocy (art. 9d ust. 1 u.p.p.r.)³⁶. Obowiązek realizowania powyższej procedury zgodnie z art. 9d ust. 2 u.p.p.r. spoczywa na przedstawicielach gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, oświaty, Policji i ochrony zdrowia. Do zakresu ich działań należy diagnoza sytuacji i potrzeb kobiety, wobec której istnieje prawdopodobieństwo, że jest ofiarą przemocy domowej oraz udzielenie jej kompleksowych informacji na temat możliwości uzyskania

³⁴ Ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2005 Nr 180 poz. 1493), źródło [online]: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20051801493>, dostęp 19.11.2016r.

³⁵ Źródło [online]: <http://www.niebieskalinia.pl/pismo/wydania/dostepne-artykuly/4659-obraz-gmin-po-nowelizacji-przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzynie-a-sytuacja-dzieci>, dostęp 20.11.2016r.

³⁶ Ibidem.

przez nią pomocy (np. psychologicznej, pedagogicznej bądź prawnej), jak również przede wszystkim podejmowanie niezbędnych działań, aby uchronić kobietę, jako ofiarę przemocy domowej przed dalszymi aktami przemocy, poprzez np. składanie systematycznych wizyt w domu kobiety w celu sprawdzenia stanu jej bezpieczeństwa bądź (w bardziej drastycznych przypadkach) organizację opieki medycznej³⁷. Ponadto, należy zaznaczyć, że warunki przeprowadzenia rozmowy z kobietą dotkniętą przemocą w rodzinie przez powyżej wskazane podmioty (w związku z prowadzoną wobec niej procedurą „Niebieskie Karty”) muszą być odpowiednie, czyli takie, które dają gwarancję swobodnej wypowiedzi, poszanowania jej godności oraz zapewniają kobiecie poczucie bezpieczeństwa³⁸. W ramach tej procedury wypełniane są odpowiednie formularze, których zasady prowadzenia szczegółowo opisuje Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”³⁹.

Biorąc powyższe pod uwagę, należy przyznać, iż kwestia ochrony i przeciwdziałania agresji stosowanej wobec kobiet w rodzinie to tzw. pozytywny obowiązek państwa, który charakteryzuje się zapewnieniem kobietom prawa do życia oraz integralności fizycznej oraz psychicznej, co widoczne jest w braku nadrzędnego charakteru uprawnień sprawcy przemocy w stosunku do praw kobiet jako ofiar tego rodzaju agresji⁴⁰. Takie stanowisko zostało potwierdzone także w utrwalonym orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, m.in. w orzeczeniu z dnia 31 maja 2007r. w sprawie 7510/04 *Kontrová v. Słowacja*, (LEX nr 288875)⁴¹ a także w rozstrzygnięciu z dnia 9 czerwca 2009 r. w sprawie 33401/02 *Opuz v. Turcja*, (LEX nr 504340)⁴².

IV. Podsumowanie

Dokonując analizy procesu socjalizacji kobiet oraz ich przygotowania do wypełniania obowiązków społecznie przyjętych za przypisane właśnie kobietom, jako przedstawicielkom tzw. „słabej płci”, można zauważyć przyczyny godzenia się kobiet na różnego rodzaju formy przemocy stosowanej wobec nich. Posłuszeństwo, ogromna zależność od drugiego człowieka oraz bierność wobec nadmiernej przewagi sił innej osoby są tak silnie promowane w metodzie tradycyjnego wychowywania dzie-

³⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, źródło [online]: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20112091245>, dostęp 20.11.2016r.

³⁸ M. Zając, *Procedura „Niebieskie Karty”. Realizacja zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie*, Wrocław 2012, s. 111.

³⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, źródło [online]: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20112091245>, dostęp 20.11.2016r.

⁴⁰ Źródło [online]: <http://www.cpk.org.pl/plik,152,niezbednik-sedziogo-przemoc-wobec-kobiet-w-rodzinie-pdf.pdf>, dostęp 23.06.2017r

⁴¹ Ibidem.

⁴² Źródło [online]: <http://han.uwm.edu.pl/han/lex3/lex.online.wolterskluwer.pl/WKPLOnline/index.rpc;jsessionid=6A87C2A2A0FF11EA7618540F0A79BA94?#content.rpc?nro=520598036&wersja=0&>, dostęp 23.06.2017r.

czą, że stają się one przeszkodą w skutecznej a przede wszystkim efektywnej samoobronie w sytuacjach nadużyć emocjonalnych, fizycznych a także seksualnych w ich późniejszym wieku. Kobiety, które doświadczają agresji fizycznej we własnym domu, często poszukują winy w swoim zachowaniu, starając się tak je modyfikować, aby już więcej nie wywoływać kolejnych ataków przemocy, nie wiedząc o tym, że to nie w nich jako ofiarach przemocy, znajduje się przyczyna agresywnego działania sprawcy, a właśnie w nim samym. Zdaniem Arnolda Herberta Buss'a⁴³ agresywność wobec kobiet, zazwyczaj stanowi nawyk napastowania sprawcy, co może stanowić swego rodzaju komponent jego osobowości. Zgodnie z tą koncepcją, wrogość wobec kobiet, jako pewien rodzaj emocji stanowi przejaw niechęci, pogardy a także agresji związanej z pojawiającymi się symptomami zemsty wobec kobiety⁴⁴. Tego rodzaju patologiczne zachowania, objawiające się w różnych formach tj. przemoc fizyczna, psychiczna, ekonomiczna czy też seksualna, jedynie potęgują czynniki, które ostatecznie destrukcyjnie wpływają na cały organizm kobiety, poczynając od jej ciała, poprzez materialną sytuację bytową a kończąc na wyniszczonej psychice ofiary, która ostatecznie często zapada na depresję⁴⁵. Dlatego też, tak ważna jest prawna ochrona kobiet dotkniętych przemocą domową, która daje możliwość przerwania tej destrukcyjnej sytuacji życiowej kobiety nią dotkniętej, przy pomocy organów państwowych, czego dobrym przykładem jest wdrażana w określonych przypadkach procedura „Niebieskie Karty”, dzięki czemu, zjawisko tego rodzaju przemocy nie pozostaje tematem tabu, gdyż nie może być on bagatelizowany ani przez prawo ani przez państwo ani przez środowisko, w którym kobieta egzystuje.

BIBLIOGRAFIA

⁴³ Arnold Herbert Buss (ur. 07.08.1924r.) – emerytowany profesor psychologii na University of Texas at Austin w Stanach Zjednoczonych, specjalizujący się przede wszystkim w tematyce agresji, temperamentu, samoświadomości oraz nieśmiałości człowieka. Autor wielu publikacji naukowych z zakresu psychologii.

⁴⁴ Źródło [online]: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:5u-0_2shb78J:cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-d951fcbb-80e9-4c48-b492-a76a5967d245/c/19.pdf+&cd=4&hl=pl&ct=clnk&gl=pl, dostęp 23.06.2017r.

⁴⁵ Idem, *Przemoc w rodzinie...*, s. 31.

Literatura

1. Cabalski M., *Przemoc stosowana przez kobiety. Studium kryminologiczne*, Kraków 2014;
2. Czarkowska, *Przeciwdziałanie przemocy wobec kobiet w rodzinie w praktyce organów ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innych instytucji*, Warszawa 2014;
3. Gromska A., Szkurłat J., *Przemoc domowa jako problem społeczny [w:] Przemoc w rodzinie. Instytucjonalne formy pomocy*, red. M. Orłowska, M. Gościniwicz, G. Pisarczyk, Toruń 2015;
4. Gruszczyńska B., *Przemoc wobec kobiet w Polsce. Aspekty prawnokryminologiczne*, Warszawa 2007;
5. Herzberger S. D., *Przemoc domowa. Perspektywa psychologii społecznej*, Warszawa 2002;
6. Jabłońska – Chmielewska A., Członkowska M., *Przemoc w stosunku do kobiet (na podstawie materiałów Klubu Demokratycznej Unii Kobiet) [w:] Przemoc i agresja jako zjawiska społeczne*, red. M. Binczyckiej – Anholcer, Warszawa 2003;
7. Kowalewska A., *Przemoc w rodzinie – aspekty psychologiczne [w:] Problematyka przemocy w rodzinie. Podstawowe środki prawne ochrony osób pokrzywdzonych*, red. E. Kowalewska – Borys, Warszawa 2012;
8. Michalska – Warias A., *Zgwałcenie w małżeństwie. Studium prawnokarne i kryminologiczne*, Warszawa 2016;
9. Zając M., *Procedura „Niebieskie Karty”. Realizacja zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie*, Wrocław 2012.

Akty prawne

1. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. Kodeks karny (Dz. U. 1997 nr 88 poz. 553).
2. Ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2005 Nr 180 poz. 1493).
3. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”.

Orzecznictwo

1. Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 9 czerwca 2009r. 33401/02, (LEX nr 504340);
2. Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 31 maja 2007r. 7510/04, (LEX nr 288875);
3. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie I Wydział Cywilny z dnia 19 grudnia 2012r. (Sygn. akt: I ACa 1218/12, (LEX nr 1315681).